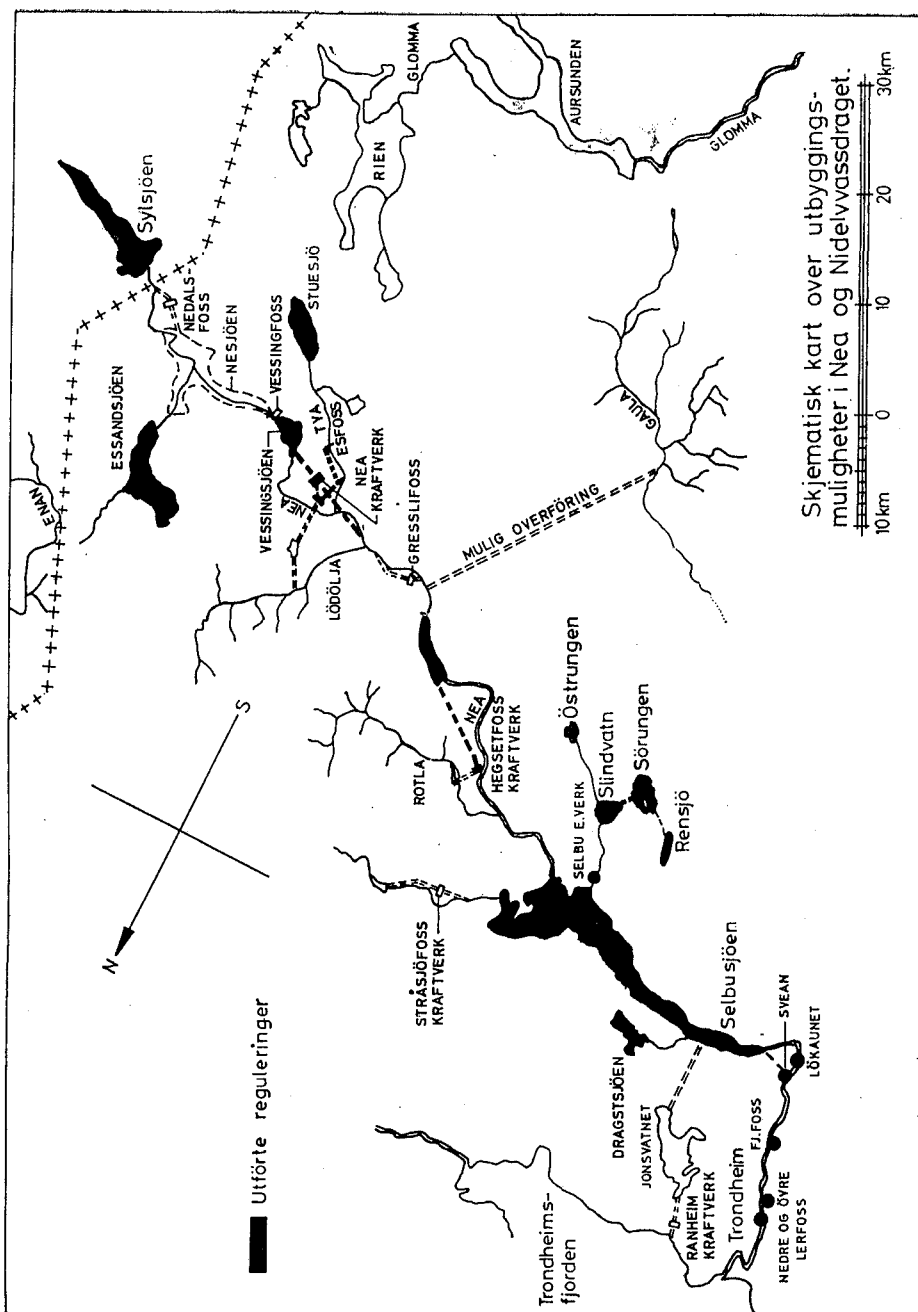

Rapport om Nedalssaken

EIVIND KIERULF og CARL W. GOTAAS

På T.T.'s årsmøte i mai ga formannen, oberst Havig følgende meddelelse til medlemmene. Gjenpart av denne ble levert journalistene, men kan ikke sees å være referert i noen herværende avis.

Den «Botaniske Nationalpark» i Nedal er nå gått inn i sitt 52. år. Den ble instituert som fredet område ved kongelig resolusjon av 6/7-1917 som er tinglyst 7/8-1917 ifølge Kirkedepartementets skriv 18/7-1917.

Fredningen var foranlediget av Trøndelagens Kredsforening som allerede i 1915 hadde tilskrevet de største grunneiere, Thomas Angells Stiftelse og Trondhjems Turistforening, og fått positive svar for et areal på noe over 100 kvadratkilometer.

Trondhjems Turistforenings (T.T.) svar er av 9/5-1916 og omfatter ca. 45 kvadratkilometer. Dette definitive svar i erklæringsform, er påberopt i og tinglyst sammen med den kongelige resolusjon.

Hva bestemmer så den kongelige resolusjon og T.T.s erklæring? Jo, at Nedalen gård: «skal være fredet saaledes at med de indskrenkninger, angit i en av eierne utstedt erklæring av 9/5-1916, maa ingen plante, busk og intet tre hugges, opprykkes» o.s.v. og så heter det videre: «Dispensasjon mot forbudet kan meddeles av Derpartementet etter innstilling fra Videnskabsselskabet»

Kirkedepartementet har nemlig i et spesielt skriv av 21/2-1917 presisert at dets bestemmelsesrett gjelder botanisk dispensasjon.

Den tinglyste erklæring av 9/5-1916 fastslår bl.a. at «servitutet er stedse-varende og uigjenkaldelig» og at «fredningen er i overensstemmelse med N.L. 25/7-1910», men så heter det at: «Kredsfredningsforeningen kan med eiers samtykke la denne erklæring avløse som servitut» og videre: «ligesaa samtykke i forandringer i den paalagte servituts omfang og lignende»

I møter 12. og 15/6-68 har Stortinget debattert regjeringens enstemmige proposisjon nr. 82 av 22/3-68 angående «Tillatelse for Tr.heim E.verk til regulering av Nesjø dam» opp til kote 721 i samsvar med Industridepartementets tilrådning.

Fra Stortingets debattreferat skal i korthet refereres følgende:

Maken til peisestue finnes ikke. Nedalshytta.

Magne Haave

12/6- ble mot 25 st. forkastet forslag (fra Jon Leirfall) om utsettelse: inntil industridepartementet har hatt høve til befarung i vegerplantingsperioden, og inntil spørsmålet om andre alternativer er blitt bedre undersøkt».

Komiteens innstilling av 5/6 gikk nemlig ut på reguleringsløyve til kote 729 (flertallet). 15/6 forkastedes mot 27 st. mindretallets forslag (Olaf Knudson) som finner «ut fra en samlet vurdering, ikke å kunne gi sin tilslutning til noen av alternativene for regulering hvorfor Stortingsproposisjon nr. 82 for 1967/68 bifalles ikke». Deretter ble komiteflertallets innstilling (kote 729) bifalt mot 38 stemmer som ble avgitt for regjeringens innstilling (kote 721), opptatt som kompromiss av O. Gjærevoll.

Stortingsdebatten foregikk over 2 møter og med 26 talere, foruten presidenten og hvorav noen hadde ordet flere ganger.

Å forsøke referere ville føre for langt.

Debatten var tildels ganske skarp og noe forstemmende naturvernmessig sett. Særlig når erindres at Storting og Regjering har bevilget en million kroner til PR-virksomhet før og under det Europeiske Naturvernår, og nedsatt en representativ komite med statsministeren som formann og et arbeidsutvalg med stortingsrepr. botanisk professor Olav Gjærevoll som formann.

Noen av debattantene var som Departementet inne på hel opphevelse av den kongelige resolusjon om fredningen, *men det ble ikke gjort*. Derimot vedtokes løyve til kote 729 med nedtappingsgrense 723.

De tinglyste bestemmelser både med hensyn til botaniske dispensasjoner og forandring av servitutets omfang med eiers samtykke skulle således gjelde.

Med hensyn til naturvern, så var der ikke så lite av ord-dueller! Noen av majoritetens talere bedyret sin store interesse samt at de hadde vært i større eller

På utkik etter ny hyttetomt i Nedalen.

Arne Falkanger.

mindre tvil angående reguleringen, hvilket sogar Industridepartementet uttaler i proposisjonen. Men det ble dessverre til, for å sitere fra Ibsens Peer Gynt: «Vi protesterer for all verden, men blir likevel med på ferden». Videre må det her kunne minnes om at ifølge skikk og bruk, (sogar i rettsaker) skal «tvil komme tiltalte til gode».

Som sagt vil det føre for langt å nevne eksempler fra debatten, men fra hr. Gjærevolls uttalelse bør siteres intonasjoner (iflg. referat side 4544):

«Det er kommet frem mange misforståelser i denne sak. Flere av naturvitenskapelig art, og jeg skulle hatt veldig lyst til å korrigere noen av dem, *men jeg er ikke tilstede i denne forsamling som naturvitenskapelig sakkyndig*».

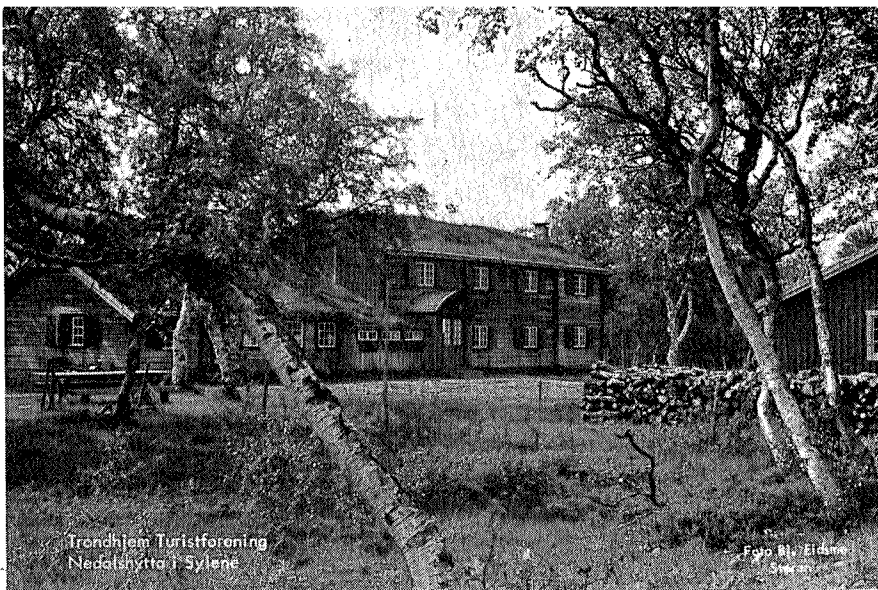
Minoritetens synsmåter og uttalelser virker både logiske og sympatiske, naturvennlige, forståelsesfulle og konsekvente.

Inkonsekvent må det sies å være når der offentlig arbeides med og er vedtatt og skal institueres fredninger hele landet over, da nå *mot «Europa-året» å gå til amputering av det i over halvhundre år fredede Nedalsområdet* som fra Universitetshold er betegnet som enestående i verdensmålestokk, et unikt naturdokument fra istiden o.s.v.

Vi vil her få tilføye at professor Gjærevoll i en korrespondanse med oss i T.T. har skrevet bl.a. følgende om Nedal i faresonen «og at en del av våre naturjuveler står i fare for å forsvinne».

Ganske forferdende var det å høre i Stortinget og fra meningsberettigede at *der i Norge er mer enn nok av uberørte naturområder, så den klatten i Nedal er da ikke noe å ta så på vei for o.l.*

Fra vitenskapelig Oslohold ble som foran nevnt, sitert endel uttalelser, men majoritetstalere fremhevet ganske meget den trønderske, botaniske interesse av og

Nedalshytta fra gårdsiden.

Bjarne Eidsmo.

uttalelser for neddemning til kote 721. Imidlertid har vi jo i Trøndelag foruten hr. Gjærvoll, to professorer i flora og fauna (ansatt ved Norges Lærerhøgskole). De har begge i vitenskapelig skrift og tale gått inn for bevarelsen av Nedalsområdet som uerstattelig naturdokument. Begge har i fjor og i år ledet sine arbeidsteam i Nedalen for vitenskapelige registreringer.

Tr.hjems Turistforening (T.T.) har imidlertid hverken nå eller tidligere vært negativ eller kategorisk avvisende overfor Trondheim E-verk (T.E.V.) Allerede mens fredningsforhandlingene pågikk for over 50 år siden, solgtes «vandretten i elvene» til T.E.V. for anlegg av Nedalsfoss Kraftstasjon, likesom der sikredes T.E.V. rett til grunn for anlegget og til forbiledning av vannet fra stasjonen, idet denne skulle anlegges ovenfor T.T.-bebyggelsen. (Bevis: Konsulentfirma Grøndahl & Kjørholts utredning av 17/4-1917 og T.E.V.'s direktørs aksjon på T.T.'s årsmøte i 1920 om at kjøpesummen skulle øremerkes for T.T.'s nybygg. Lignende forholdtes ved et par senere salg av grunn.)

T.T. har imidlertid ikke «samtykket i forandringer av servitutets omfang», men T.T. er forøvrig heller ikke forespurt herom.

T.T. har derimot som en flerhet av korporasjoner (også fra Oslohold) protestert mot neddemning og videre med tilslutning også fra trønderkommuner, krevet hydrologisk overprøving, hvilket kategorisk er avvist av Norges Vassdrags- og Elektrisitetsvesen.

T.T.'s styre bygger følgelig hydrologisk på T.E.V.'s egne prognoser, planhefter og årsberetninger, hvor overførsel av vann både fra Øvre Glomma og den svenske elv Ena var en forutsetning for den store Nesjø.

Hvis dette svikter heter det at der er risiko for overinvestering reguleringsmessig.

Fra fellesturenes barndom. Nedalstur.

T.T. mener således å ha begrunnet tvil om Nedalsområdets egen vannkapasitet kan bli tilstrekkelig for kote 729 magasinet, hvis behov er 480 millioner kubikkmeter.

T.T. styre har således i november 1965 foreslått for T.E.V. og myndighetene en «Mindre Nesjø» kote 710: kapasitet ca. 30 mill. kubikkmeter, dvs. av størrelsesorden som den like nedenfor i 1959 ferdigbygde Vessingsjø- og det vordende Lødølja-magasin (i henhold til «løyve» av i år).

T.T. anfører at fredet område ikke vil bli berørt og mener at dette forslag burde kunne være en naturlig og rimelig prøveordning, alle forhold tatt i betraktning, idet damstedsanlegget vil bli det samme som for den «store Nesjø» og eventuelt kan anlegges for en senere større utbygging.

Men T.E.V. har hittil reagert både neglisjerende og negativt på en sådan, skal vi si, Naturvern-modus og nå mot Naturvernåret.

T.E.V.'s vedkommende har i førnevnte publikasjoner fremholdt at «Nesjø er vår eneste mulighet» (Riktignok anføres at den dertil blir billigst). Men både Gabrielsenkomiteen og T.E.V.'s planhefter omhandler med illustrasjon en overføring av skadeflommelva Gaula, samt Lødølja m.fl. Et varmekraftanlegg er i den senere tid drøftet for Trøndelag som ellers i Norge, Skandinaviens og verden over. Mange varmekraftverk er allerede i drift i de store industriland.

Sluttelig vil man få vise til redegjørelser og opplysninger i T.T.'s Nedalsbrosjyre av juli 1967 utgitt i anledning fredningsjubileet. Innledningsvis heter det: «T.T. har tatt initiativet til en markering av denne avanserte og fremsynte bevissthet som synes å være lite kjent».

Brosjyren ble sendt til Storting og Regjering, Trondheim kommune og andre over hele landet (opplag 2500).

Brosjyren avsluttes med sitat fra Adrian i Adresseavisen 14/2-1963:

Gjett på om rømmegrøten va' go'.

Osvald Lykstad.

DAGENS LILLE TANKE

(går mot strømmen)

E.-verksdirektøren frister: Vi kan skaffe mere strøm
og den blir langt fra dyr.

Den koster kun en vakker drøm:

et plantefelt, en fuglemyr, en hytte for turister!

Men skal vi selge denne skatt

for noen tusen kilowatt?

I kretsfredningens årsberetning for 1917 er Nedalsområdet omtalt således:
«.... dette vakre stykke norsk natur som for alle tider skal forbli uforandret i
nationens eie»

Men i juni 1968 har Regjeringens proposisjon og Stortingets flertalls dualisme
manifestert seg noe anderledes, og «for alle tider»!

Denne saks takling minner uvilkårlig om hva verdenshistorien kan berette fra
et par tusen år siden om debattene i Romerrikets Senat, hvor talene oftest ble
avsluttet med at «Kartago bør ødelegges».

Naturvern

ARNE FALKANGER

Menneskene har ikke til alle tider hatt det samme syn på naturen. En gang var høye fjell, fossende elver og tette skoger menneskets fiender. Naturen var overveldende, truende og farlig. Det gjaldt å holde seg til venns med de makter som hersket i naturen. Det tok tid før sagahøvdingen stanser og sier: Fager er lien. Det er først i nyere tid at naturopplevelsen er blitt noe verdifullt for alle og naturen er blitt et aktivum som må tas vare på og pleies så den ikke tilføyes unødige sår og skader som forringer skjønnhetsverdien. Dette arbeid har ennå ikke fått tilstrekkelig fast form, men det går et sterkt ønske gjennom landet om å finne frem til ordninger som kan ivareta naturvernets krav og samtidig ikke bremse på den økonomiske fremgang som vi ønsker.

Det utviklingstrinn som det moderne samfunn idag er nådd frem til, er i høy grad betinget av den moderne teknikk og det har resultert i en dominerende materialistisk livsoppfatning og en voldsom konkurranse som priser menneskene til ytelser på grensen av stress. Det blir et personlig problem for flere og flere å holde seg i fysisk god form. Disse problemer er idag så store at de har samfunnsmessig betydning og vi må anta at dette vil øke i fremtiden. Der agiteres idag for god trim, sunt kosthold og meget annet, men alle er klar over at naturen er den sunnhetskilde å øse av og også den billigste. Det står bare til den enkelte å gå til kilden og drikke.

Vi har hittil hatt den lykke å ha uberørt natur like innpå oss, selv for dem som bor i våre største byer. Ser vi på det som har skjedd i de siste 50 år, er det lett å konstatere at det er skjedd store forandringer i den natur som omgir oss. Vi har fått tørrlagte elver